

Een samenvatting van het denken van Claude Lévi-Strauss voor Praat-maar-raak

Claude Lévi-Strauss wilde denkwetten achterhalen en richtte zich daarom op de relatie Natuur-Cultuur.

Natuur is daarbij al datgene dat uit biologische overerving voortvloeit;

Cultuur is daarentegen alle gewoonten en vaardigheden, die de mens leert als lid van een gemeenschap.

De mens leert als lid van een gemeenschap. Hij behoort zowel tot de orde der natuur als tot die der cultuur.

Aan de ene kant is er de band met het dierenrijk door alles wat de mens langs biologische weg bij zijn geboorte heeft meegekregen, aan de andere kant zijn er de gegevenheden die de mens verbinden met het zelf gecreëerde universum waarin hij als lid van een gemeenschap leeft.

De grens tussen natuur en cultuur poogt L-S vast te stellen door een onderzoek naar het universele en constante, want dat wat universeel en constant is, moet 'natuurlijk' zijn.

Het centrale uitgangspunt van zijn onderzoek is de werkzaamheid van een zingevingsmechanisme in de menselijke natuur, op onbewust niveau.

Hij onderzocht allerlei socioculturele verschijnselen: verwantschap, kunst, mythologie, taal.

Eén van zijn fundamentele stellingen daarbij is de stelling dat de mens altijd op zoek is naar orde. Er is altijd en overal in de geschiedenis van de mens een fundamentele behoefte aan ordening. Classificeren is een innerlijke noodzaak van het intellect.

Die ordening vindt plaats via het zintuiglijk waarneembare. Door dingen en levende wezens een naam te geven en ze in te delen brengt men een eerste begin van orde in de wereld aan.

Dier- en plantensoorten zijn daarbij "voertuigen van het denken". Veel classificatiesystemen gebruiken de dier- of plantensoort als indelingscriterium. Ze zijn niet in de eerste plaats goed om te eten (*bonnes à manger*) maar allereerst goed om te denken (*bonnes à penser*). Vaak zijn de zoölogische en botanische taxonomieën een integrerend onderdeel van een taxonomie die het gehele universum omvat en elk element daarbinnen een zinvolle plaats geeft.

Als voorbeeld geeft hij het verschijnsel dat Indianen in het Noordoosten van de Verenigde Staten en Canada een complete herpetologie ontwikkeld hebben met aparte termen voor elk slangen-genus en elke variëteit, terwijl deze klasse van reptielen geen enkele economische betekenis heeft voor deze groep.

Classificaties van dingen en levende wezens zijn een bepaalde vorm van wetenschap, een wetenschap van het concrete, het tastbare (*science du concret*). Deze verschilt van de moderne wetenschap, die zich richt op een ander type verschijnselen dan de wetenschap van het concrete. Dit verschil in wetenschappen hangt samen met twee strategische niveaus waarop de natuur door de wetenschappelijke kennis veroverd kan worden: het ene niveau is dat van de onmiddellijke waarneming en verbeelding, het andere staat daar losser van.

Deze tweedeling licht hij toe met twee begrippen: de knutselaar (*bricoleur*) en de ingenieur.

De knutselaar is iemand die van reeds gebruikte materialen (*le trésor*, de schatkist) iets nieuws maakt. Deze materialen zijn voor verschillende zaken geschikt, maar hebben een verleden, waardoor ze ten dele de kenmerken van het vorige gebruik behouden. De mogelijkheden voor

gebruik zijn daarom bij voorbaat beperkt. De knutselaar moet zich ermee behelpen. Hij moet een “dialoog” met zijn instrumenten en materialen aangaan om, voordat hij een keuze maakt, een overzicht te hebben van de verschillende oplossingen die mogelijk zijn met zijn beperkte middelen.

De wetenschap van het concrete, tastbare, is evenals het knutselen terug te brengen tot een nieuwe rangschikking van bekende en reeds gebruikte elementen. Er vindt een onophoudelijke reconstructie plaats met behulp van hetzelfde materiaal, waarbij dat wat vroeger doel was, de rol van middel kan gaan spelen.

De ingenieur gaat heel anders te werk. Hij maakt een ontwerp dat niet bepaald en beperkt wordt door de materialen en gereedschappen die hij reeds tot zijn beschikking heeft. Hij gebruikt nieuwe onderdelen die hij speciaal voor dat doel maakt of laat maken. Deze hebben geen geschiedenis. De ingenieur verricht vanuit een plan, een structuur, activiteiten (événements), terwijl de knutselaar vanuit het toevallig aanwezige een structuur opbouwt.

Het verschil tussen beide begrippen, knutselaar en ingenieur, is niet absoluut. Ook de ingenieur moet zich eerst een overzicht verschaffen van de aanwezige theoretische en praktische kennis, en van de technische middelen die het aantal mogelijke oplossingen zullen beperken. Maar het verschil tussen beide blijft reëel: de ingenieur probeert altijd boven deze beperkingen uit te komen, terwijl de knutselaar zich neerlegt bij de bestaande situatie.

De classificaties van de knutselaar en de ingenieur zijn van verschillend niveau. Maar beide classificatiesystemen zijn logisch, bewust, complex en samenhangend. De logica van de moderne wetenschap berust op formele contrasten tussen volledig abstracte grootheden, terwijl de logica van de wetenschap van het concrete gebaseerd is op waargenomen contrasten tussen concrete grootheden.

Op deze tweedeling is wel kritiek mogelijk. Essentieel voor de moderne wetenschap is niet classificatie, maar verklaring. De essentie van de moderne wetenschap is het construeren van theoretische modellen. Classificeren is immers niet hetzelfde als verklaren.

Bovendien vervalt L-S in een soort evolutionisme op het punt dat hij het bricoleurs-denken als een soort oervorm van het denken wil beschouwen, waaruit het ingenieurs-denken zich heeft ontwikkeld. In primitieve culturen vindt men naast het bricoleurs-denken wel degelijk ook het ingenieurs-denken. Op terreinen van de jacht, de visserij en de landbouw is nadrukkelijk sprake van pogingen om de bestaande kennis te doorbreken, wat voor L-S bij uitstek het kenmerk is van het ingenieurs-denken.

L-S heeft ook mythen bestudeerd. Hij analyseerde tenslotte ruim 800 mythen van het Amerikaanse continent die allemaal hetzelfde grondthema behandelen: de overgang van natuur naar cultuur.

Bron: Een speurtocht naar het denken. Een inleiding tot het structuralisme van Claude Lévi-Strauss. Arie de Ruijter, Van Gorcum, Assen, 1979.